

MANEVİ TAZMİNAT DAVALARINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

(Authorized Court in Action for Moral Damages)

Ar. Gör. Fatma Nur TEKÇE*

ÖZET

Bireyin, hukuk düzeni tarafından korunan kişilik hakkına karşı hukuka aykırı olarak yapılan bir saldırı sonucunda ikame edeceği manevi tazminat davasında görevli ve yetkili mahkemeyi doğru tespit etmesi gerekir. Aksi halde görevsiz mahkemede ikame edilen dava, dava şartı yokluğundan; yetkisiz mahkemede açılan dava ise yetki ilk itirazı nedeni ile usulden reddedilebilir. Bu nedenle çalışmamızda manevi tazminat davasında görevli ve yetkili mahkemenin tespiti sorununu, HMK ve MK hükümlerini nazara alarak incelemeyi amaçlıyoruz.

Anahtar kelimeler: Manevi zarar, manevi tazminat, görevli mahkeme, yetkili mahkeme, tazminat davası

Abstract

An individual would have to make an accurate detection of the authorized and jurisdiction court on the substitution of the lawsuit for mental anguish, as a result of an unlawful attack against his personal rights protected by the rule of law. Otherwise, the case which is substitute unauthorized court could be rejected because of the absence of the cause of action, while the lawsuit brought on the jurisdiction court being rejected from the rule due to the first plea of jurisdiction. Therefore, in our study, we aim to consider the results of accurate detection of the authorized and jurisdiction court on the lawsuit for mental anguish by taking the Procedural Law Code and Civil Code clauses into account.

Keywords: Moral damage, moral compensation, court of jurisdiction, authorized court, action for damages.

---

* İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul İcra İflas Hukuku Ana Bilim Dalı.

I. Manevi Zarar

Zararın sözlük anlamı, bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç, dokunca, ziyan, mazarrattır¹. Zarar kavramı 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda ve İsviçre Medeni Kanunu'nda tanımlanmamıştır². Zarar kavramının kanunda tanımlanmamasından ötürü doktrin ve uygulama tarafından tanım yapılmıştır³. Doktrinde zarar kavramı dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Dar anlamda zarar, bir kimsenin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen ekonomik eksilmedir yani maddi zarardır⁴. Geniş anlamda zarar ise, kişinin malvarlığı veya şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmedir yani maddi ve manevi zararı kapsamaktadır⁵. Türk hukukunda zarar kavramı, dar anlamda zarar olarak anlaşılmakta ve manevi zarar ise zarar kavramından farklı özelliklere sahip ayrı bir kurum olarak değerlendirilmektedir⁶. Zarar kavramını maddi ve manevi zararları kapsayacak şekilde geniş yorumlayan görüş ise, manevi zarar terimini kullanmaktadır; çünkü manevi zarar, geniş anlamda zararın türüdür⁷.

Haksız olan bir fiilin meydana getirdiği sonuç her zaman kişinin malvarlığında ekonomik olarak eksilme meydana getirmeyebilir. Bir kişinin haysiyet ve şerefine, vücut bütünlüğüne tecavüz halinde, malvarlığında ekonomik eksilme olmadan elem, acı, ıstırap gibi kişiliği üzerinde meydana gelen etkiler manevi zararı teşkil eder⁸. Kişilik haklarına tecavüzün, tecavüze uğrayanın kişiliği üzerindeki etkisinden ne anlamak gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde iki görüş vardır. İlki objektif teoridir, diğeri ise sübjektif teoridir.

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&carama=kelime&guid=TDK.GTS.54f4b-3f69eda15.96672433, (Erişim Tarihi: 02.03.2015).

² Loi fédérale complétant le Code civil Suisse (Livre Cinquième: Droit des Obligations, Art: 41 etc., <http://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19110009/201401010000/220.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.03.2015).

³ Fulya Erlüle, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat**, Ankara 2011, s. 35.

⁴ Haluk Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet)**, 2. b., İstanbul 2010, s. 63; Fikret Eren, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18.b., Ankara 2015, s. 521; Kemal Tahir Gürsoy, **Manevi Zarar ve Tazmini**, **AÜHF**, C.30, S.1-4, 1973, s. 7.

⁵ Tandoğan, s. 63; Eren, s. 521, Erlüle, s. 28, 36.

⁶ Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.I, Gözden Geçirilmiş 12. b., İstanbul 2014, s. 514; Gürsoy, s. 7.

⁷ Eren, s. 521; Erlüle, s. 43.

⁸ Gürsoy, s. 7, 8; Necip Kocayusufoğlu, **Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (Mk.24, Bk. 49)**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Enstitüsü'nün Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumundan Ayrı Basım, İstanbul 1980, s. 144.

1. Objektif Teori

Objektif teoriye göre manevi zarar, kişinin şahıs varlığını oluşturan kişisel değerlerin ihlali sonucunda kişilikte meydana gelen eksilme olarak tanımlanmaktadır⁹. Kişilik değerlerinin herhangi birinde irade dışında meydana gelen her eksilme, bunun sonucunda oluşan fiziksel veya duygusal acılardan bağımsız olarak manevi zararı meydana getirir. Manevi zarar her şeyden önce bu objektif eksilme ve azalmadır¹⁰. Manevi zararın meydana gelmesi için, saldırı sonucunda meydana gelen elem, acı, ızdırabın bilincine varılması, onun hissedilmesi şart değildir. Bu nedenle tüzel kişiler ve temyiz gücü olmayanlar da manevi tazminat talep edebilirler¹¹.

Objektif manevi zarar teorisini savunan yazarlardan bir kısmı, mutlak objektif görüşten ayrılarak, kişilik hakkının ihlâl edilmiş olması dolayısıyla meydana gelen objektif eksilmeler yanında zarar görenin bu eksilmeler dolayısıyla ayrıca duyduğu manevi acı, elem ve ızdırapları da ayrı bir manevi zarar olarak kabul etmektedir¹². Böylece toplam manevi zarar, iki manevi zarar kaleminden oluşmaktadır. Bunlardan biri, objektif eksilme; diğeri ise, bu eksilme dolayısıyla duyulan acı ve elemi ruhsal bütünlükte meydana getirdiği sübjektif azalmadır. Doktrinde bir görüş; duygu zararlarını tamamen reddetmektedir¹³. Acı, elem, ızdırap gibi sübjektif kavramla-

⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 144, 145; Eren, s. 532 vd.; Çiğdem Kırca, “Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği”, **Yargıtay Dergisi**, C.25, S.3, 199, s. 252, 253.

¹⁰ Pierre Tercier, **Contribution à l'étude du tort moral et sa réparation en droit civil suisse**, Fribourg 1971, s. 51, 52; Gökhan Antalya, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, 2.b., İstanbul, 2013, s. 495; Eren, s. 534; Kırca, s. 253.

¹¹ Eren, s. 535; Hasan İşgüzar, 3444 Sayılı Kanunla Değiştirilen Borçlar Kanununun 49. Maddesine Göre Kişilik Hakkının İhlali Nedeniyle Manevi Tazminat Davasının Şartları, **ABD**, S.6, 1990, s. 872; Kırca, s. 253; Yargıtay HGK, 01.02.2012, 2011/4-687 E., 2012/26 K. sayılı kararında; tüzel kişilerin kişilik değerinin saldırıya uğraması durumunda manevi tazminat talebinde bulunabileceğini ve bir tüzel kişinin kişisel haklarından olan (adı, şerefi, onuru ve itibarı gibi) varlıklarına yapılan saldırının; bu manevi değerlerinde bir eksilmeye (manevi zarara) sebep olacağını; duyguları olmayan tüzel kişilerin elem ve ızdırap duymaları düşünülemeyeceğini ve bunun kişilik değerlerinin saldırıya uğramadığı sonucunu doğurmayacağını ifade ederek objektif teoriyi kabul ettiğini görmek mümkündür, www.kazanci.com, (Erişim Tarihi: 02.03.2015).

¹² Eren, s.534.

¹³ Rona Serozan, Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım, **Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan**, Ankara 1990, s. 82; Rona Serozan, Manevi Tazminat İsteminin Mirasçılara İntikali, **Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan**, İstanbul, 1990, s. 281; Kırca, s. 256. Kırca'ya bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: Manevi zararın meydana gelebilmesi için, kişinin bunun sonucunda acı, elem, ızdırap hissetmesi ve bu ızdırabın karşılığında elde edeceği paranın getireceği mutluluk duygusuyla kendisini avutma yeteneğine sahip olması veya böyle bir mutluluğu istemesi gerekli ve zorunlu değildir. Yine manevi zarardan söz edebilmek için, zarar görenin meydana gelen haksız fiil sonucunda içinde oluşan öfke, kin, intikam veya haksızlık duygusunu failin kendisine para ödemesi veya mahkeme kararıyla kınanması sonucunda teskin etme isteğine ve yeteneğine sahip olması da gerekli değildir. Nasıl malvarlığında meydana gelen eksilme, kişinin bunu hissetmesine bağlı olmadan gerçekleşiyorsa, kişilik varlığında meydana gelen eksilme de tüm bu duygular olmaksızın gerçekleşir.

rın ölçülmesi mümkün değildir, ayrıca böyle bir ölçüme kişilik hakkına eskisinden daha fazla bir müdahaleye neden olacağından izin verilemez. Çünkü psişik acı ve ızdırabın duyulup duyulmadığı, duyulmuşsa bunun ne kadar olduğunu belirlemek için olay ayrıntılarıyla araştırılacak, bilirkişi incelemesi yapılacak, tıbbi gözlem ve tekniklere başvurulacak, kendisine bu sebeple çeşitli sorular sorulacak, gizli kalması gereken durumların açıklanması gerekecek, daha önce olayı hiç duymamış olanlar da bu şekilde duymuş olacaklardır¹⁴. Doktrinde objektif görüşü savunan; ama duygu zararlarını tamamen reddetmeyen ve belirli yoğunluktaki duygu zararlarının manevi zarar olarak değerlendiren bir görüş de bulunmaktadır. Bu görüş uyarınca; duygu zararlarının tazmin edilebilmesi için mutlaka yansıma yoluyla ruh hastalığına neden olması aranmamalı; sosyal hayatta her zaman duyulabilecek olan olağan nitelikteki hafif acı ve ızdırapları bu tanımın dışında tutmak gerekir¹⁵. Doktrinde diğer bir görüş ise, objektif görüşü benimsemekte; ama duygu zararlarını tamamen reddedilecek bir unsur olarak görmemektedir. Duygu zararlarının manevi zararın miktarı üzerinde etkili olduğunu; ancak onun zaruri unsuru olmadığını kabul etmektedirler¹⁶. Duygu zararlarını tamamen reddetmeyen objektif manevi zarar görüşünün benimsenmesi, sadece ayırt etme gücünden yoksun kişiler ile tüzel kişilere manevi tazminat talep etme hakkı tanımakla yetinmemekte ayrıca yakınların manevi tazminat talep etmelerine olanak sağlar¹⁷.

2. Sübjektif Teori

Sübjektif teori, manevi tazminatın fonksiyonunu açıklarken, manevi zararın bir duygu zararı olduğu fikrinden hareket etmektedir. İsviçre-Türk hukukunda egemen olan bu teoriye göre, kişilik hakkının ihlâl edilmesi halinde, ihlâl sonucu, fiziki ve manevi acılar duyan, ruhsal dengesi bozulan, yaşama sevincini kaybeden kişi, manevi zarara uğramış sayılır¹⁸.

Sübjektif teori; manevi zararın iki unsuru olduğunu ileri sürmektedir. Sübjektif

¹⁴ Kırca, s. 254.

¹⁵ Eren, s. 533.

¹⁶ Erlüle, s. 56 dn. 109; Erlüle, s. 69.

¹⁷ Erlüle, s. 71.

¹⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 145; Oğuzman/Öz, s. 679; Selahattin S. Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7.b., İstanbul, 1993, s. 655; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18.b., Ankara, 2014, s. 439; Serap Helvacı, **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK md. 24/a fıkra I / İMK md.28a fıkra I)**, İstanbul, 2001, s. 177; Erlüle, s. 44; Mustafa Reşit Karahasan, **Tazminat Hukuku, Manevi Tazminat**, 6.b., İstanbul 2001, s. 65 vd.; Şeref Ertaş, **Manevi Tazminatın Hukuki Niteliği ve Miktarının Tespiti, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan**, İstanbul 1990, s. 65; Kırca, s. 244.

teoriye göre, kişinin şahıs varlığını oluşturan kişisel değerlerin ihlali ve bu değerlerde meydana gelen objektif eksilme tek başına manevi zararı doğurmaz yani objektif unsur yeterli değildir. Manevi zararın meydana gelmesi için; kişilikte objektif olarak gerçekleşen eksilmenin yanısıra sübjektif unsur olan kişilik hakkının ihlali sonucunda objektif olarak gerçekleşen eksilmenin, kişinin bilincine yansımaları ve kişinin acı çekmesini aramaktadır¹⁹. Hatta doktrinde bir görüş sübjektif unsurun, kişilik hakkı ihlal edilenin kişiliğinde objektif olarak meydana gelen eksilmeyi hissetmesi ve bununla birlikte bunun bilincinde olması gerektiğini ileri sürmektedir²⁰. Sübjektif teori gereğince, kişilik hakkı ihlal edilerek elem, acı, ızdırap gibi duyguların hissedilmesi arandığından ayırt etme gücünden yoksun olanlar ile tüzel kişilerin manevi zarara uğraması mümkün olmayacaktır²¹. Türk hukukunda hâkim olan görüşe göre, tüzel kişilerin manevi tazminat talep edebilmesinin sebebi tüzel kişiliğin niteliğini

¹⁹ Tercier, s. 56; Kocayusufpaşaoğlu, s. 147; Antalya, s. 495; Erlüle, s. 45.

²⁰ Tercier, s. 57, 58.

²¹ İşgüzar, s. 873; Erlüle, s. 45. Doktrindeki bir görüşe göre, tüzel kişilerin gerçek kişiler gibi acı, ruhsal bozukluk, ızdırap yaşamaları ve buna bağlı olarak manevi zarara uğramalarının mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Bu görüşü savunan Ahmet Kılıçoğlu, tüzel kişilerin kişilik hakkına sahip olmaları ile kişilik hakkına saldırı halinde açabilecekleri davaların birbirinden farklı konular olduğunu belirtmektedir. Yazara göre, tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi, kişilik haklarına yapılan saldırılardan dolayı korunma talep edebilir; ama manevi tazminat talep edemez yani manevi tazminat davası ikame edemez. Detaylı bilgi için bkz. Ahmet Kılıçoğlu, Tüzel Kişi Manevi Tazminat İsteyebilir Mi?, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 1983, s. 293, 294, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/dd8c0ba4-75a9-46b0-82c6-ffbcf5d182fe.pdf>, (Erişim tarihi: 04.03.2015). Ayrıca bkz. Tercier, s. 64, 65. Doktrindeki çoğunluk görüş ise, gerçek kişilere ait olan kişisel değerlerin haricinde kalan hallerde tüzel kişilerin manevi tazminat davası açabileceğini savunmaktadır. Bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 667; Tandoğan, s. 333; İşgüzar, s. 873; Yargıtay 11.HD., 15.07.2011, 2009/8569 E., 2011/8964 K., www.legalbank.net, (Erişim tarihi: 05.03.2015); Yargıtay HGK, 01.12.2004, 2004/4-600 E., 2004/625 K., www.legalbank.net, (Erişim tarihi: 05.03.2015). Sübjektif teoriye göre, ayırt etme gücünden yoksun olan kişilerin manevi tazminat davası açmaları mümkün olmayacaktır. Doktrinde, ayırt etme gücünden yoksun olan kimselerin manevi tazminat davası ikame edebilmesinin mümkün olmadığı; ama koruyucu davaları ikame edebileceği bir görüş tarafından ileri sürülmektedir. Bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 668.

Aynı görüşte olan Oğuzman/Öz ise, ayırt etme gücünden yoksun olan bir kişinin kişilik hakkının ihlal edilmesi ile kişilik hakkı ihlal edildikten sonra ayırt etme gücünü kaybeden arasında ayırım yaparak, kişilik hakkının ihlali neticesinde manevi zarara uğrayan kişinin ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde yasal temsilcinin manevi tazminat davası ikame etmesini kabul etmektedir. Bkz. Oğuzman/Öz, s. 685.

Doktrinde bir diğer görüş ise, sübjektif teoriyi kabul etmekte; ama ayırt etme gücünden yoksun olanlar için manevi tazminat talep edememelerini hakkaniyete uygun bulmamakta, bu nedenle yasal temsilcileri aracılığıyla manevi tazminat talep edebileceklerini savunmaktadır. Bkz. Tandoğan, s.333,334; Ertaş, s. 89. Özellikle yaşı küçük kişinin kişilik hakkı ihlal edildiğinde, ileride büyüdüğünde olayı kavrayabileceği kabul edilerek manevi tazminat davası ikame etmesinde behis görülmemektedir. Bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 661; Oğuzman/Öz, s. 685; Yargıtay 11.HD., 25.01.2010, 2009/4078 E.; 2010/767 K., www.legalbank.net, (Erişim tarihi:05.03.2015); AİHM 2.Dairesi, 03.12.2013, 2009/28127 E., www.legalbank.net, (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

açıklayan gerçek kişilik teorisi²² ve varsayım teorisidir²³. Ayrıca, tüzel kişilerin manevi tazminat davası ikame edebilmelerinin usul ekonomisi ilkesine hizmet ettiği de ileri sürmektedirler²⁴. Böylece tüzel kişiliğin organlarını oluşturan kişilerin sayısı kadar manevi tazminat davası açılması önlenmektedir.

II. Manevi Tazminat

Tazminatın sözlük anlamı, zarar karşılığı ödenen paradır²⁵. Tazminat, kişinin malvarlığında ve şahıs varlığında meydana gelen eksilmenin (zararın) giderilmesi için yüklenen edimdir²⁶. Bu tanıma göre, tazminat ve zarar kavramları birbirleriyle doğrudan ilgilidir yani kişinin zarara uğraması halinde; malvarlığında eksilme meydana gelirse; eksilme miktar ve değer yönünden hesaplanabilecektir, bu ölçüde zarar maddi tazminat olarak karşılanmalıdır. Kişinin zarara uğraması sonucunda onun şahıs varlığında meydana gelecek zarar manevi zarardır. Manevi zararı sübjektif teori çerçevesinde değerlendiren İsviçre-Türk hukukuna göre manevi zararın söz konusu olabilmesi için kişilik hakkının ihlali yani objektif eksilme ile birlikte kişinin elem, acı içinde olmasını aramaktadır. Dolayısıyla manevi zarar, etkilerini kişinin malvarlığı değerleri üzerinde göstermez. Bu sebeple manevi zarara uğrayan kişi, manevi tazminat talep ettiğinde, maddi tazminatta olduğu gibi gerçek anlamda tazminat niteliği taşımayacaktır; daha çok kişinin acılarını dindirmeye yönelik, tatmin amaçlı tazminat niteliğindedir²⁷.

Türk hukuku, kişinin manevi zarara uğraması neticesinde talep edebileceği tazminatı manevi tazminat olarak ifade etmektedir²⁸. Manevi tazminatın sözlük anlamı, kişilik haklarına karşı işlenen suçlara ilişkin dava sonucunda ödenmesine karar verilen bedeldir²⁹. Manevi tazminat, malvarlığının dışında, hukuksal değerlere yapılan

²² Gerçek kişilik teorisine göre; tüzel kişiliğin organlarını oluşturan kişilerin duydukları elem, acı, tüzel kişiliğin elemi, acısı olarak kabul edilecektir, dolayısıyla manevi zararın oluştuğunu söylemek gerekecektir. Bkz. Oğuzman/Öz, s. 685.

²³ Varsayım teorisine göre, organları oluşturan kişilerin duyduğu elem ve acı tüzel kişiliğin elem ve acısı olarak varsayılacağından manevi zararın varlığını kabul etmek gerekecektir. Bkz. Mustafa Dural/Tufan Ögüz, **Türk Özel Hukuku Cilt II (Kişiler Hukuku)**, 15.b., İstanbul, 2014, s. 206.

²⁴ Erlüle, s. 46; Arzu Genç-Arıdemir, **Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat**, İstanbul, 2008, s. 190.

²⁵ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54f882a649ccf7.58432198, (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

²⁶ Tandoğan, s. 315; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 581; Karahasan, s. 61; Erlüle, s. 74.

²⁷ Erlüle, s. 74.

²⁸ İsviçre MK ve BK Fransızca metinlerine bakıldığında, manevi tazminat için "reparation du tort morale" teriminin kullanıldığını görmekteyiz. Bkz. Georges Scyboz, **Code Civil Suisse Code Des Obligations: Annotés**, 5.b., Lausanne, 1993.

²⁹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54f882a649ccf7.58432198, (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

saldırı ile meydana getirilen eksilmenin giderilmesi amacı, çekilen acıları yeterince dindirmek, bozulan ruhsal düzeni dengelemek, yaşama arzusunu yenilemek, yaşama yeniden bağlanmaktır; bunun gerçekleştirilmesi için de zarar verenden bir miktar para alınarak zarar görene ödenmesi, onun malvarlığının artması amaçlanmaktadır³⁰.

Kişilik hakkı hukuka aykırı olarak ihlal edilen kişinin uğradığı manevi zararın yani manevi acının, elem ve ızdırabın giderimi amacıyla manevi tazminat davası ikame edebilecektir³¹.

Kişilik hakkının hukuka aykırı olarak ihlal edilmesi halinde, hakkın korunması için öngörülen vasıtalar önem arz etmektedir. Bu nedenle Türk Medeni Kanunu'nda, genel olarak, kişiliğin korunmasını düzenleyen hükümler yer almaktadır. Bu hükümler arasında kişilik hakkının hukuka aykırı olarak ihlal edilmesi halinde ikame edilebilecek dava türleri de yer almaktadır. Kişiliğin hukuka aykırı olarak ihlal edilmesi halinde; Türk Medeni Kanunu'nun 25. maddesi I. fıkrası gereği koruyucu davalardan olan saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası ve saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası ikame edilebilir. Kişilik hakkının hukuka aykırı olarak ihlal edilmesi nedeniyle Türk Medeni Kanunu'nun 25. maddesi III. fıkrası gereği maddi ve manevi tazminat davası ile kazancın geri verilmesi davası ikame edilebilir.

Kişilik hakkının hukuka aykırı olarak ihlal edilmesi halinde kişinin manevi tazminat davası ikame etmesi mümkündür. Manevi tazminat talebinde bulunabilmek için kişisel değerlerden birine saldırıda bulunulmalı, saldırı hukuka aykırı olmalı, manevi zarar meydana gelmeli, zarar; kusur sonucu veya kusursuz sorumluluk hallerinden birinin varlığı sonucu gerçekleşmiş olmalı; saldırı ile manevi zarar arasında illiyet bağı olmalıdır³². Kişilik hakkı hukuka aykırı olarak ihlal edilen kişinin manevi tazminat davası ikame edebilmesi için dava konusu edilen hukuka aykırı fiilin sona ermiş olması yani geçmişte kalmış olması gerekmektedir. Manevi tazminat davasının amacı; dava konusu edilen tecavüzün zarar görenin durumu üzerindeki sonuçlarını düzeltmektir. Manevi tazminat davası neticesinde; davalı edimi ifa etmesi borcu altına girer³³.

³⁰ Karahasan, s. 62.

³¹ Tercier, s. 47; Kocayusufpaşaoğlu, s. 143 vd., Ertas, s. 65; Serap Helvacı, **Gerçek Kişiler**, 5.b., İstanbul, 2013, s. 167; Helvacı, Koruyucu Davalar, s. 177; Duygu Binat, **Basın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırılarda Manevi Tazminat**, MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 115; Farklı görüş için bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 655; Serozan, Yaklaşım, s.67 vd. Serozan'a göre, kişilik hakkı ihlal edilerek haksızlığa uğrayan ve acı çeken kişi, elde edeceği acı parasıyla keyif yapabilecek ve uğradığı haksızlığı failine ödetmiş olmanın verdiği tatmin duygusuyla yaşayacaktır.

³² Kocayusufpaşaoğlu, s. 143, 156; Helvacı, s. 168.

³³ Helvacı, Koruyucu Davalar, s. 181.

Manevi tazminat davasının hukuki niteliği konusunda doktrinde üç görüş bulunmaktadır. Manevi tazminat davasının hukuki niteliğini açıklayan ilk görüş, ceza görüşüdür. Bu görüşe göre, manevi tazminat davalarının cezalandırıcı ve önleyici niteliği vardır. Manevi tazminat davalarında zarar gören lehine cezalandırma yoluna gidilmekte; failin kusurundan hareket edilmektedir³⁴. Bu görüşe göre, mağdurun çektiği acı ve ızdıraptan ziyade, failin kusuru önem arz etmektedir³⁵. Manevi tazminat davasının hukuki niteliğini açıklayan ikinci görüş ise telafi görüşü olup, bu görüş manevi zararı objektif teori olarak açıklayan görüşe uygundur. Telafi görüşüne göre; amaç uğranılan zararın telafisidir; dava sonucunda davacı lehine hükmedilecek olan para, hukuka aykırı fiil neticesinde bozulan huzuru yeniden sağlayacaktır³⁶. Doktrinde çoğunluk tarafından kabul edilen tatmin görüşüne göre ise, zarar görene manevi tazminat adı altında ödenen para, kişinin manevi zararını kısmen veya tamamen gidermeye yöneliktir; böylece zarar görenin acı ve ızdıraplarının bir nebze dahi olsa azaltılıp, dindirilmesi sağlanır³⁷.

III. Manevi Tazminat Davalarında Görevli-Yetkili Mahkeme

1. Manevi Tazminat Davalarında Görevli Mahkeme

Bir hukuki uyuşmazlık hakkında Türk mahkemelerinin yargı yetkisinin bulunması ve sonra bu uyuşmazlığın adli yargı koluna dâhil olması ve adli yargı kolu içinde medeni yargıyı ilgilendirmesi gerekir. Eğer bir hukuki uyuşmazlığın medeni yargı içinde çözümlenmesi gerektiği tespit edilirse, bu uyuşmazlığın medeni yargı içinde hangi mahkeme tarafından çözümlenmesi gerektiğinin cevabını vermek gerekir. Bu sorunun cevabı görev kurallarını ilgilendirmektedir.

Mahkemelerin görevi ancak kanunla belirlenir ve görev kuralları kamu düzenindedir (HMK m.1). Görev kurallarının kamu düzeninden olması ve dava şartı olması nedeniyle taraflar kendi aralarında tasarrufta bulunamazlar ve hâkim görev kurallarını re'sen nazara almak zorundadır. Bu nedenleri nazara alarak kişilik hakkının haksız olarak ihlali sonucunda zarar gören tarafından ikame edilecek olan manevi tazminat davasında görevli mahkemeyi doğru tespit etmek gerekecektir.

Manevi tazminat talebinde bulunabilmek ve davanın görüldüğü mahkemenin manevi tazminata hükmedebilmesi için şahıs varlığına giren bir hakkın ihlali gerek-

³⁴ Yaşar Karayalçın, "Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması", *AÜHFD*, C.19, 1962, s.268; Ahmet Kılıçoğlu, "Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği", *ABD*, S. 1, 1984, s. 15; Ömer Faik Çetiner, *Kişilik Hakkının Basın Yoluyla İhlalinde Manevi Tazminat*, *MÜSBE*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997, s. 130; Binat, s. 115.

³⁵ Kılıçoğlu, *Hukuksal Nitelik*, s. 15.

³⁶ Eren, s. 786, 787; Binat, s. 116.

³⁷ Tandoğan, s. 330, 331; Kocayusufoğlu, s. 146; Kılıçoğlu, *Hukuksal Nitelik*, s. 20 vd. ; Çetiner, s. 135; Karşı görüş için bkz. Serozan, s. 76 vd.

mektedir³⁸. Türk Medeni Kanunu ve İsviçre Medeni Kanunu'nda kişilik hakkının korunmasına ilişkin düzenlenen hükümlerde yer alan ifadeler gereğince, şahıs varlığına ilişkin hakkın ihlal edilmiş olması gerekir. Dolayısıyla zarar gören kişi, şahıs varlığına ilişkin hakkı ihlal edilmedikçe manevi tazminat davası ikame edemeyecektir³⁹. Manevi tazminat davasına konu olan şey, şahıs varlığına ilişkin hak olduğundan, para ile ölçülememektedir⁴⁰. Şahıs varlığına ilişkin olan hak, dava konusu edildiğinde yani dava ikame edildiğinde malvarlığı hakkına dönüşür⁴¹. Manevi tazminat davasında görevli mahkeme tespit edilirken; dava konusunun malvarlığına veya şahıs varlığına ilişkin olup olmaması önem arz etmez; çünkü HMK 2. madde gereği, *“dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesidir”*. Bu nedenle manevi tazminat davalarında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir⁴².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Anayasa Mahkemesi tarafından 16.02.2012 tarihinde, 2012/35 E., 2012/23 K. sayılı kararı ile iptal edilen 3.maddesi, ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmini davalarında görevli mahkemeyi düzenlemişti. Bu hüküm şu şekilde kaleme alınmış idi⁴³: *“Her türlü idari eylem ve işlemleri ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddi ve manevi zararların tazminine ilişkin davalara asliye hukuku mahkemeleri bakar. İdarenin sorumluluğu dışında kalan sebeplerden doğan aynı tür zararların tazminine ilişkin davalarda dahi bu hüküm uygulanır. 30.01.1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu*

³⁸ Mehmet Ünal, Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü, **AÜHFD**, C.35, S.1 – 4, 1978, s. 411.

³⁹ Ünal, s. 411.

⁴⁰ Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, C.I-II, 7.b., İstanbul, 2000, s. 491; Abdurrahim Karslı, **Medeni Muhakeme Hukuku**, 4.b., İstanbul, 2014, s. 433; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammed Özokes, **Medeni Usul Hukuku**, 14.b., Ankara, 2013, s. 520.

⁴¹ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, 25.b., Ankara, 2014, s. 289.

⁴² Karslı, s. 249; Pekcanitez/Atalay/Özokes, s. 146, 147.

⁴³ Hemen belirtmek gerekir ki, söz konusu hüküm Adalet Bakanlığı'na hazırlanan tasarıda (Hükümet Tasarısı) yer almazken daha sonra tasarının 2 inci maddesinin müzakereleri sırasında, Adalet Komisyonunca maddeye eklenmesi teklif edilmiştir. Ancak söz konusu değişiklik önergesi yoğun müzakerelerden sonra, uygulamada ortaya çıkabilecek sıkıntılar dikkate alınarak reddedilmiş ve madde hükümet tasarısındaki şekliyle kabul edilmiştir. Daha sonra komisyonda, tasarının 9 uncu maddesinden sonra gelmek üzere ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmini davalarında görev konusunu düzenleyen 10 uncu maddenin ihdas edilmesi hususunda aynı gerekçelerle önerge verilmiş ve bu önerge kabul edilmiştir. Böylece “Ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmini davalarında görev”e ilişkin hüküm Adalet Komisyonu tarafından TBMM'ye gönderilen metinde 10 ıncı maddede yer almıştır. Madde son halini ise TBMM'de almıştır. Hükümet tarafından söz konusu hükmün 3 üncü madde olarak düzenlenmesi teklif ve kabul edilerek madde son halini almıştır. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

hükümleri saklıdır". HMK yürürlüğe girmeden önce madde 3 kapsamında değerlendirilebilecek hukuki ihtilafların çoğunluğu idari yargı kolunda çözümlenmekteyken; kanunun yürürlüğe girmesi ile artık bu hususlara ilişkin hukuki uyuşmazlıklarda asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır. Bu hükme göre, tarafların hangi hukuka tabi olduklarına bakılmaksızın ölüm veya vücut bütünlüğünün ihlalden doğan zararlar da asliye hukuk mahkemeleri görevli mahkeme haline getirilmiştir. Böylece asliye hukuk mahkemeleri tazminat hukukunda uzmanlaşmış bir mahkeme haline getirilmeye istenmiştir⁴⁴. Hükümün gerekçesinde, "*ölüm ve veya bedensel zararlardan doğan maddi ve manevi acılar çeken bir insanın yargı yolu uyuşmazlıkları ile daha da yıpranmaması gerektiği, esasında idare hukuku konuları olan kamulaştırma, kamulaştırmaz el atma, tapu sicilinden doğan devletin sorumluluğu konularında adli yargı görevliyi; ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmininde adli yargının görevli olmamasının paradoks yaratacağı*" ifade edilmiştir. Ayrıca hükümet gerekçesinde, insan zararlarının giderilmesinde alan ölçütü mü yoksa zarar ölçütü mü diye sorulduğunda tercih edilmesi gerekenin zarar ölçütü olacağı hususuna da yer verilmiş olup, bu düzenleme ile askeri veya sivil idari yargı fark etmeksizin idari işlemlerden doğan tüm insani zararlar için asliye hukuk mahkemelerinin görevli olacağı belirtilmiştir⁴⁵. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 3 düzenlemesi, uygulamada aynı idari fiil ile hem vücut bütünlüğünün hem de malvarlığının zarara uğradığı hallerde sorun doğurabilecek niteliktedir. Hükme göre, vücut bütünlüğünün ihlali doğan zarar için asliye hukuk mahkemesinde; malvarlığına ilişkin zarar için idare mahkemesinde dava ikame etmek gerekmektedir. Bu durum ise, çelişkili hükümlerin verilmesine neden olacaktır dolayısıyla hukuki istikrar, hukuki belirlilik ilkelerini ve usul ekonomisi ilkesini zedeleyecektir⁴⁶. Anayasa Mahkemesi, HMK madde 3, 1.cümlesine karşı açılan iptal davası sonucunda 16.02.2012 tarih 2011/35; 2012/23 K. sayılı kararıyla maddenin birinci cümlesinin iptaline ve birinci cümlesinin iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan ikinci ve üçüncü cümlelerinin de iptaline karar vermiştir⁴⁷. Anayasa Mahkemesinin, HMK 3.maddesi hakkında vermiş olduğu iptal kararı üzerine uygulamada bazı sorunlar meydana gelmiştir. Davacı, dava ikame edildiği esnada yürürlükte olan kanun maddesine göre doğru yargı yolunda ve mahkemeye müracaat etmesine rağmen; Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararı üzerine davanın seyri konusunda uygulamada sorunlar meydana gelmiştir⁴⁸.

⁴⁴ Abdurrahim Karlı, **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2.b., İstanbul, 2011, s. 215.

⁴⁵ Madde gerekçesi için bkz. Abdurrahim Karlı, **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu & 1086 sayılı Hukuku Usulü Muhakemeleri Kanunu**, 2.b., İstanbul, 2011, s. 33.

⁴⁶ Karlı, 2.b., s. 250.

⁴⁷ Anayasa Mahkemesinin iptal kararı için bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120519.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120519.htm>, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

⁴⁸ Abdurrahim Karlı/Evren Koç/Cengiz Serhat Konuralp, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular**, İstanbul, 2014, s. 21.

Davanın ikame edildiği sırada HMK 3. maddesine istinaden davasını asliye hukuk mahkemesinde ikame eden davacının, dava devam ederken iptal edilen hükmü nedeniyle, yargı yolunun HMK m. 114 gereği bir dava şartı olmasından dolayı davanın usulden reddedilmesi gerekmektedir⁴⁹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun iptal edilen 3. maddesine paralel olarak düzenlenen TBK m. 55/ 2. f. şu şekilde düzenlenmiştir⁵⁰: “*Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlarla ilişkin istem ve davalarda da uygulanır.*” HMK 3. maddesi ile TBK 55. madde 2. fıkra kanun koyucu tarafından amaçsal ve işlevsel bütünlük için getirilmiş olup, idarenin fiil ve eylemlerinden doğan bedensel zararlarda asliye hukuk mahkemesi ve bu mahkemelerin özel hukuk hükümlerine göre karar vermesi hedeflenmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile artık insan zararını konu alan tam yargı davalarına asliye hukuk mahkemelerinde bakılamayacaktır; ama taleple bağlı olan Anayasa Mahkemesi, bu karar sonrasında Türk Borçlar Kanunu 55. maddesinin ne şekilde yorumlanacağına veya Anayasa'ya uygun olup olmadığına dair bir açıklama yapmamıştır. Böylece Türk Borçlar Kanunu 55. maddesinin 2. fıkrasının kapsamına ilişkin tartışma devam etmektedir⁵¹. Zira iptal kararının ardından da, idare mahkemeleri tarafından uygulanacak olan Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin zararın belirlenmesine ilişkin hükümlerden ibaret olmadığı, sorumluluk esaslarına ilişkin hükümlerin de kapsam dâhilinde olduğu ileri sürülebilecektir⁵².

Milletvekili Ahmet İYİMAYA tarafından verilen ve 06.06.2014 tarihinde Adalet Komisyonunda incelenmeye başlanan İnsan Zararları Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevlerine Dair Kanun Teklifi ile askeri işlemler de dâhil olmak üzere her türlü idari işlem, eylem ve diğer sebeplerden kaynaklananlar ile adli yargının görev alanına giren insan zararlarına ilişkin dava ve işleri görmek üzere görevlendirilen insan zararları mahkemelerinin kuruluşunun, görevlerinin ve yargılama usullerinin düzenlenmesi öngörülmektedir⁵³. Söz konusu kanun teklifinde yer alan 3. madde hükmünün gerekçesi şu şekildedir⁵⁴: “*İnsan zararları mahkemeleri, zararı doğuran olayın, hukuki ni-*

⁴⁹ Karşlı/Koç/Konuralp, s. 22.

⁵⁰ Bu hüküm, Adalet Komisyon başkanı Ahmet İyimaya'nın etkisi ile komisyon çalışmaları sırasında eklenmiştir.

⁵¹ Oğuzman/Öz, C.II, s.89.

⁵² Murat İnceoğlu/Meliha Sermin Paksoy, “Bedensel Zararlarda ve Ölüm Halinde Zararın Belirlenmesi (TBK m.55), *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, S.8, 2013, www.ulakbim.gov.tr, s. 1403.

⁵³ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=156508, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

⁵⁴ <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-2203.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2015). İnsan Zararları Mahkemelerinin Kuruluş ve Esasına İlişkin Kanun Teklifi madde 3 şu şekildedir: “ (1) İnsan zararları mahkemeleri, a) ilgili kanunlar gereğince adli yargıda görülen, b)Askeri olanlar dâhil,

telîği gözetilmeksizin, vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddi ve manevi zararların tazminine ilişkin dava ve işlere bakar”.

2. Manevi Tazminat Davalarında Yetkili Mahkeme

2.1. Manevi Tazminat Davalarında Yetkili Mahkemenin Türk Kanunu Medenisi Hükümlerine Göre Değerlendirilmesi

1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi'nde, 04.05.1988 tarihli 3444 sayılı Kanun ile eklenen hükümlerden önce, yani değişiklikten önce, kişilik hakkını koruyan davaların hangi yer mahkemesinde ikame edilebileceği konusunda bir hüküm yer almamaktaydı. Bu nedenle kişilik hakkını koruyan davalarda yetkili mahkemenin tespiti genel hükümler çerçevesinde belirleniyordu⁵⁵. Bu nedenle kişilik hakkını koruyan davalar, 1086 sayılı HUMK m. 9/I. fıkrada düzenlenen genel yetkili mahkeme kuralına göre yani davanın açıldığı sırada davalının ikametgâhının bulunduğu yerde ikame edilebiliyordu. Duruma göre kişilik hakkının korunmasını talep eden davacı, davasını haksız fiilden doğan davalarda yetki kuralı (HUMK m.21) uyarınca haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde de ikame edebiliyordu.

04.05.1988 tarihli 3444 sayılı Kanun ile Türk Kanunu Medenisi'ne eklenen 24/a maddesi, kişilik hakkının korunması davalarında hangi yer mahkemesinin yetkili olacağı hususunda iki fıkrada düzenleme yapmıştır. Mülga Medeni Kanununun 24/a maddesinin yetkili mahkemeye ilişkin 4. fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir: *“Davacı şahsiyet haklarının himayesi için kendi ikametgâhı veya davalının ikametgâhı mahkemesinde de dava açabilir.”* Aynı maddenin 5. fıkrası ise yetkili mahkemenin tespiti hususunda; *“Davacı aynı zamanda maddi ve manevi tazminat ile vekâletsiz iş görme hükümleri uyarınca tecavüzdten elde edilen kazancın kendisine verilmesini birlikte talep etmiş ise, bu davaları da kendi ikametgâhı mahkemesinde de açabilir”* hükmünü getirmiştir. Mülga Medeni Kanununun 24/a maddesi 4. fıkrası gereği, davacı davasını isterse kendi ikametgâhında veya davalının ikametgâhında ikame edebilir. Bu hüküm HUMK m. 9/I. fıkrada düzenlenen davalının ikametgâhı mahkemesinin yetkili olduğunu yinelemektedir. Ayrıca bu hüküm, kişilik hakkını koruyucu davaların davacının ikametgâhı mahkemesinde de ikame edilebilmesine imkân vermektedir. Söz konusu hükmün genel yetkili mahkemeyi tekrar etmesi ve davalının, belki de hiç işlemediği, haksız fiilden dolayı davacının ikametgâhına gidip kendisini orada

---

her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerden doğan vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddi ve manevi zararların tazminine ilişkin dava ve işlere bakar. (2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen haller dışında kalan aynı nevi zararlar hakkında dahi bu madde uygulanır. (3) İnsan zararını doğuran olayla ilgili diğer zararlara ilişkin davalar, insan zararı davasında bekletici sorun oluşturmaz.”

⁵⁵ Serap Helvacı, “Le For des Actions en Protection de la Personnalité”, *Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul*, C.37, S. 54, s. 369.

savunmaya mecbur bırakması; usul kanununun temel ilkeleri ile örtüşmediği gerekçesi ile doktrinde bir görüş tarafından eleştirilmektedir⁵⁶. Aynı görüş, getirilen hükmün kesin yetki kuralı olduğunu; bunun da gerekçesi olarak fıkranın sonunda yer alan “de” eki olduğunu ve HUMK 21. maddede düzenlenen haksız fiilden doğan davalarda yetki kuralını bertaraf ettiğini ifade etmektedir⁵⁷. Doktrinde diğer bir görüş ise; 3444 sayılı kanun ile getirilen 24/a maddesinde yer alan yetkili mahkemenin tespitine ilişkin yer alan hükümlerin HUMK’da düzenlenen yetki kurallarını bertaraf etmediğini, kesin yetki kuralı olmadığını, haksız fiilin işlendiği yerde de davanın ikame edilebileceğini savunmaktadır⁵⁸.

Mülga Medeni Kanunun 24/a maddesinin 5. fıkrası şu şekildedir: “*Davacı aynı zamanda maddi ve manevi tazminat ile vekâletsiz iş görme hükümleri uyarınca tecavüzden elde edilen kazancın kendisine verilmesini birlikte talep etmiş ise, bu davaları da kendi ikametgâhı mahkemesinde de açabilir*”. Bu hükme göre, maddi tazminat, manevi tazminat ve vekâletsiz iş görme hükümleri uyarınca tecavüzden elde edilen kazancın geri verilmesi davalarının birlikte açılmaları durumunda davacının ikametgâhı mahkemesinin yetkili olacağı şeklinde yorumlanabilir, ama bunun bu şekilde yorumlanması mehz İsviçre Medeni Kanunu 28/b maddesi 2. fıkrasına aykırı yorumlanmış olacaktır⁵⁹. Bu nedenle Medeni Kanunun 24/a maddesi 5. fıkrasında,

⁵⁶ Selahattin Sulhi Tekinay, Selahattin Sulhi Tekinay, “Kişilik Hakların İlişkin Yasal Değişiklikler”, **Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan**, İstanbul, 1990, s. 63. Karşı görüş ise, davalının aleyhine haksız fiil işlediği davacının ikametgâhında kendini savunmak zorunda kalmasını onun özgürlüğüne müdahale olarak yorumlamamaktadır. Bkz. Pierre Tercier, **Le Nouveau Droit de la Personnalité**, Zürich, 1984, s. 239.

⁵⁷ Helvacı, Koruyucu Davalar, s. 165, 166; Helvacı, Personnalité, s. 370; Sibel Özel, Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali Davalarında Yetkili Mahkemenin Tesisinde Ele Alınan Haksız Fiilin İka Yeri Kuralına Avrupa Adalet Divanı Tarafından Getirilen Yorum: Fiona Shevill and Others v. Press Alliance SA Davası, **Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan**, MÜHAD, http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak/C3%BCItdergisi/prof.dr.ergun%20%C3%B6ner/13yrd.do_dr.sibel_zel.pdf, (Erişim Tarihi: 22.02.2015), s. 263; Murat Doğan, “Şahsiyet Hukukuna Tecavüzün Önlenmesi Davası”, **AÜEHFD**, C.V, S.1-4, 2001, s. 408, http://www.erzincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2001_V_18.pdf, (Erişim Tarihi: 06.03.2015). 743 sayılı Medeni Kanunun 24/a maddesi 4 fıkrasında yer alan hüküm gibi 1983 yılında yapılan değişiklikle İsviçre Medeni Kanunu 28/b maddesinde düzenlemeye yer verilmiş olmasına rağmen; 2000 yılında yapılan değişiklik sonrası hüküm yürürlükten kaldırılmıştır, www.admin.ch, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

⁵⁸ Tekinay, s. 63; Özel, s. 278; Haluk Konuralp/Erdal Tercan, Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri ile Kişiler Hukuku Hükümlerinin Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı 1**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2003, s.7; İlknur Serdar, **Radio ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması**, Ankara:, 1999, s. 384.

⁵⁹ OĞUZMAN, Kemal. “İsviçre ve Türkiye’de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüz Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler”, **Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990, s. 32; Serap Helvacı, “Tazminat Davalarında Yetkili Mahkeme (Karar İncelemesi)”, **Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı**, C.II, İstanbul: Beta Yayınevi, 2001, s. 911.

maddi tazminat, manevi tazminat ve vekâletsiz iş görme hükümleri uyarınca tecavüzden elde edilen kazancın geri verilmesi davalarının, aynı kanunun 24/a maddesinin ilk fıkrasında düzenlenen tecavüzün önlenmesi, tecavüzün durdurulması ve tecavüzün hukuka aykırılığının tespiti davaları ile birlikte açılması durumu öngörülmüştür⁶⁰. Tecavüzün önlenmesi, durdurulması veya hukuka aykırılığın tespiti davaları ile maddi, manevi tazminat veya kazancın verilmesi davalarının birlikte ikame edilmesi mümkün olamayabilir. Sadece hukuka aykırılığa son verilmesi, kararın ilan edilmesi talebi ile ikame edilen maddi, manevi tazminat veya kazancın geri verilmesi davası birlikte açılabilir; ancak bu durumda davacının ikametgâhı mahkemesinde de dava ikame edilebilir⁶¹. Medeni Kanunun 24/a madde 5. fıkrasında belirtilen davalar ile aynı maddenin ilk fıkrasında yer alan davalar birlikte ikame edildiğinde davacının ikametgâhı mahkemesi de yetkili olacaktır. Bu hüküm HUMK'da düzenlenen genel yetki kuralını, özel yetki kuralı olan haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi kuralını veya sözleşmeye aykırılıktan doğan davalarda yetki kuralını bertaraf etmemektedir⁶².

Tazminat davalarının koruyucu davalar ile birlikte ikame edilmemesi durumunda yetkili mahkeme HUMK'da düzenlenen yetki hükümlerine göre tayin edilebilecek, davalının ikametgâhı mahkemesi ile haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi de yetkili olabilecektir.

2.2. Manevi Tazminat Davalarında Yetkili Mahkemenin Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Değerlendirilmesi

Türk Medeni Kanunu'nun 25. maddesi 5. fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir: *“Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir”* şeklinde tek hüküm halinde yetkili mahkemeyi belirlemiştir. Burada iki tane yetkili mahkeme belirtilmiş olup, davalının yerleşim yeri mahkemesi, HMK m.6 (HUMK m.9/1.f.)'da düzenlenen genel yetki kuralının tekrarıdır. Bahsi geçen hükmün sadece koruyucu davalarda yetkili mahkemenin tespiti için mi; yoksa tazminat davaları ile kazancın geri verilmesi davalarını da mı kapsadığı konusunda düzenleme yer almamaktadır. Kanun koyucu, MK m. 25/5. fıkrada; koruyucu davalara atıf yapmamıştır. Bu nedenle, hem koruyucu davalar hem de tazminat davaları ile kazancın geri verilmesi davasında yetkili mahkeme MK m. 25/5. fıkraya göre tespit edilecektir⁶³.

⁶⁰ Helvacı, Karar İncelemesi, s. 911, 916.

⁶¹ Oğuzman, s. 32. Bu konuda başka görüşte olan Helvacı ise, sona ermiş tecavüzün yakın bir gelecekte tekrarı konusunda ciddi tehdidin varlığı durumunda açılacak önleme davası ile birlikte, maddi tazminat, manevi tazminat, kazancın geri verilmesi davalarının davacının ikametgâhı mahkemesinde ikame edilmesine izin verilmesi gerektiğini ifade etmekte ve bu hükmün usul ekonomisi ilkesine hizmet etme amacıyla getirildiğini ifade etmektedir. Bkz. Helvacı, Koruyucu Davalar, s. 183.

⁶² Oğuzman, s. 32; Tekinay, s. 63.

⁶³ Helvacı, Koruyucu Davalar, s. 184.

Kişilik hakları hukuka aykırı olarak zarara uğrayan kişi, manevi tazminat davası ikame ettiğinde MK m.25/5.f. hükmüne istinaden davasını kendi ikametgâhında veya davalının yerleşim yerinde ikame edebilir. Davacı, manevi tazminat davası ile birlikte koruyucu dava ikame ederse, sonuç değişmeyecektir. Medeni Kanunun 25.maddesi 5.fıkrası, mülga kanununun 24/a maddesinde yer alan “de” ekine yer veremeyerek, İsviçre Medeni Kanunu’nun 28.maddesine paralel olarak düzenlenmiştir.

Kişilik hakkının hukuka aykırı olarak zarara uğraması durumunda; zarar gören tarafından açılacak koruyucu davalarda, tazminat davalarında veya kazancın geri verilmesi davasında yetkili mahkemenin belirlenmesinde getirilen MK m. 25/5.f. hükmünün kesin yetki kuralı olup olmadığı tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, kişiliğe hukuka aykırı saldırı halinde açılacak davalarda yetkili mahkemenin davalının veya davacının yerleşim yeri mahkemesi olduğunu ifade etmektedir⁶⁴. Diğer görüş ise, davacının yerleşim yeri mahkemesi açısından, eğer saldırı, davacının yerleşim yerinde vuku bulmuşsa, haksız fiilden doğan tazminat davalarında HUMK m. 21 hükmünün uygulanacağını; yeni yetkili mahkemenin öngörülmeyip, HUMK m. 21’de yer alan hükmün davacının yerleşim yeri olarak isim değiştirdiğini ileri sürmektedir⁶⁵. Doktrinde bu görüşü ileri sürenler, MK madde 25/5. fıkraya hükmünün amacının, HUMK m.21 ile yetkili kılınan haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinin yetkisini kaldırmak yerine, davacıya kendi yerleşim yerinde de dava ikame etme hakkı tanınması ve ona kolaylık sağlanması olduğunu belirtmektedir⁶⁶.

Haksız fiilden doğan davalar, haksız fiilin meydana geldiği yer mahkemesinde açılır hükmü, 6100 sayılı HMK’da tekrar gözden geçirilmiş ve kapsamı genişletilmiştir. HMK m. 16 uyarınca, haksız fiilden doğan dava, haksız fiilin işlendiği yerde, haksız fiil ile zarar farklı yerde gerçekleşmişse zararın meydana geldiği yerde de dava ikame edilebilir. HMK m. 16, muhtemel zarar yeri mahkemesini de yetkili kılmış ve zararı önleme amacıyla açılacak davalar için yetkili mahkemeyi açıkça göstermiştir. Bu düzenleme özellikle haksız fiilin yurt dışında işlenmesi durumunda, basın-yayın organları aracılığıyla işlenmesi durumunda önem arz etmektedir. Haksız fiilden doğan davalarda yetkili mahkemeyi düzenleyen HMK m. 16 gereği, dava, zarar görenin ikametgâhı mahkemesinde ikame edilebilir. HMK m. 16 ve kişilik haklarına hukuka aykırı saldırı nedeniyle ikame edilecek davalarda MK m. 25/5.f.’da düzenlenen hüküm birlikte nazara alındığında, davacının yerleşim yeri ve haksız fiilin işlendiği yer özel yetkili mahkemelerdir⁶⁷.

⁶⁴ Helvacı, s. 173; Doğan, s. 408; Konuralp/Tezcan, s. 7.

⁶⁵ Konuralp/Tezcan, s. 7.

⁶⁶ Konuralp/Tezcan, s. 7.

⁶⁷ Aynı yönde kararlar için bkz. Y4HD., 05.12.2011, 2011/10850 E., 2011/12934 K.; Y3HD., 01.06.2006, 2006/5433E., 2006/6895 K.; Y4HD, 20.10. 2014, 2014/11465 E., 2014/13422 K., Y4HD, 03.02.2011, 2011/978 E., 2011/1018 K., Y3HD, 06.10.2008, 2008/10398 E., 2008/15892 K., www.legalbank.com, (07.03.2015). HMK m. 16 hükmüne benzer olan hüküm

Kişilik hakkı hukuka aykırı olarak zarara uğrayan kişinin, meydana gelen zararı sözleşmeden kaynaklanıyorsa, bu durumda özel yetkili mahkeme kuralına yer veren HMK m. 10 hükmü tatbik edilmelidir. Bu madde uyarınca, söz konusu zarar sözleşmeden meydana geliyorsa, sözleşmede kararlaştırılan ifa yerinde dava ikame edilebilecektir. Eğer taraflar, sözleşmede ifa yeri belirlememişse, bu durumda Türk Borçlar Kanunu'nun 89. maddesine göre, yetkili mahkeme tespit edilecektir.

SONUÇ

Türk hukukunda manevi zarar kavramı subjektif teori çerçevesinde açıklanmaktadır. Bu görüşe göre manevi zarar, zarar görenin uğramış olduğu ihlal neticesinde ruhsal olarak gösterdiği, hissettirdiği acı, elem, üzüntüdür. Subjektif teori, kişisel hakkın ihlali ile birlikte zarar görenin kendi iç dünyasında zararı ve sonuçlarını hissetmesini aramaktadır; ancak manevi zararın gerçekleşmesini, kişisel değerlerin ihlaliyle bağlamak zorunlu olmamalıdır. Ayrıca kişilik hakkı ihlal edilen kişi, ayırt etme gücünden yoksun veya tüzel kişi ise, manevi tazminat davası ikame etme şansı bu teoriye göre mümkün olmayacaktır. Bu sebeple kişilik hakkının hukuka aykırı olarak saldırıya uğraması, manevi zarar olarak açıklamak için yeterlidir.

Manevi zarar neticesinde, zarar gören zararını ihkak-ı hak yasak olduğu için dava yoluyla mahkemeden talep edecek, manevi tazminat davası ikame edilecektir. Manevi zarara uğrayan zarar görenin, ikame edeceği manevi tazminat davasının amacı, kişisel değerlerde meydana gelen eksilmenin aynı şekilde tazmini sağlamaktır. Bu nedenle manevi tazminatı telafi görüşü ile açıklamak gerekecektir.

Manevi zarara uğrayan zarar görenin ikame edeceği manevi tazminat davasında görevli mahkemenin tespiti önemlidir; çünkü görev kuralları kamu düzenindedir ve davanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebilen ya da hâkim tarafından re'sen nazara alınan dava şartıdır. Manevi tazminat davasının ikame edilmesi ile şahıs varlığına ilişkin talep mal varlığına dönüşür. Bu davanın ikame edilmesinin maddi hukuk bakımından sonucudur. Manevi tazminat davasında görevli mahkeme HMK m. 2 gereğince, malvarlığına ilişkin bir dava olduğundan dolayı asliye hukuk mahkemesidir. HMK yürürlüğe girmesiyle birlikte dava konusu değer (müddeabihin) değerine bakılmaksızın; HMK m. 4 kapsamında sulh hukuk mahkemelerinin görev alanına girmeyen bir dava olan manevi tazminat davasında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir.

Manevi zarar neticesinde, zarar gören tarafından ikame edilen manevi tazminat

---

İsviçre Federal Kanunu m. 36'da yer almaktadır; ancak Alman Hukuku'nda (ZPO) m. 32'de sadece haksız fiilin gerçekleştiği yer mahkemesinin yetkili olacağı belirtilmiştir. Alman Medeni Usul Kanunu için bkz. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html, (Erişim tarihi: 06.03.2015).

davasında yetkili mahkemenin tespiti konusunda HMK 6. maddesinde düzenlenen davalının ikametgâhı mahkemesi (genel yetki kuralı), HMK 16. maddesinde düzenlenen haksız fiilden doğan davalarda yetkili mahkemeyi belirleyen özel yetki kuralı ve MK m.25/5. fıkrasında düzenlenen davacının ikametgâhı mahkemesi birlikte nazara alınmalıdır. MK m. 25/5. fıkrasında yer alan hükme göre, davacı, davasını kendi ikametgâhı mahkemesinde veya davalının ikametgâhı mahkemesinde ikame edebilir. Bu hüküm, genel yetkili mahkemeyi tekrarlamış olup kesin yetki kuralı niteliğinde değildir, HMK m.16 hükmünü bertaraf etmemektedir. Bu nedenle davacının ikametgâhı mahkemesinde manevi tazminat davasının ikame edilebilmesi haksız fiile ilişkin yetki hükümlerini bertaraf etmez.

KAYNAKÇA

- ANTALYA, Gökhan. **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 2.b.**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2013.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan. **Türk Özel Hukuku Cilt II (Kişiler Hukuku)**, 15.b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014.
- EREN, Fikret. **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18.b., Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2015.
- ERLÜLE, Fulya, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.
- ERTAŞ, Şeref. "Manevi Tazminatın Hukuki Niteliği ve Miktarının Tespiti", **Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan**, İstanbul: Bayrak Matbaacılık, 1990, s. 65-112.
- GENÇ-ARIDEMİR, Arzu. **Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat**, İstanbul: 12 Levha Yayıncılık, 2008.
- GÜRSOY, Kemal Tahir. "Manevi Zarar ve Tazmini", **AÜHFİD**, C.30, S. 1-4, 1973, s. 7 – 57.
- HELVACI, Serap. **Gerçek Kişiler**, 5. Bası, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2013.
- HELVACI, Serap. "Les For des Actions en Protection de la Personnalité", **Annales de la Faculté de Droit d'İstanbul**, C.37, S. 54, s. 369-376. (Personnalité)
- HELVACI, Serap. "Tazminat Davalarında Yetkili Mahkeme (Karar İncelemesi)", **Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı**, C.II, İstanbul: Beta Yayınevi, 2001, s. 905 – 916. (Karar İncelemesi)
- HELVACI, Serap. **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK md. 24/a fıkra I / İMK md. 28a fıkra I)**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2001. (Koruyucu Davalar)
- İŞGÜZAR, Hasan. "3444 Sayılı Kanunla Değiştirilen Borçlar Kanununun 49. Maddesine Göre Kişilik Hakkının İhlali Nedeniyle Manevi Tazminat Davasının Şartları", **ABD**, S. 6, 1990, s.855-877.
- KARAHASAN, Mustafa Reşit. **Tazminat Hukuku Manevi Tazminat**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2001.

- KARAYALÇIN, Yaşar. "Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması", **AÜHFD**, C.19, s. 251-276.
- KARSLI, Abdurrahim. **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu & 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, 2.b., İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2011.
- KARSLI, Abdurrahim. **Medeni Muhakeme Hukuku**, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2.b/4.b., İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2011/2014.
- KARSLI, Abdurrahim/KOÇ, Evren/ KONURALP, Cengiz Serhat. **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular**, İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2014.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, "Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği", **ABD**, S.1, 1984, s. 15-23. (Hukuksal Nitelik)
- KIRCA, Çiğdem. "Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği", **Yargıtay Dergisi**, C. 25, S. 3, 1999, s. 242-266.
- KOCAYUSUPPAŞAOĞLU, Necip. **Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (Mk. 24, Bk. 49)**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Enstitüsü'nün Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumundan Ayrı Basım, İstanbul, 1980.
- KONURALP, Haluk; TERCAN, Ercan. "Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri ile Kişiler Hukuku Hükümlerinin Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", **Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı 1**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2003, s. 3 – 48.
- KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder. **Medeni Usul Hukuku**, 25.b., Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- OĞUZMAN, Kemal. "İsviçre ve Türkiye'de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler", **Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990, s. 7 - 55.
- OĞUZMAN, Kemal; ÖZ, Turgut. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.I, Gözden Geçirilmiş 12. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- ÖZSUNAY, Ergun. **Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammed. **Medeni Usul Hukuku**, 14.b., Ankara: Yetkin Yayınları, 2013.
- SCYBOZ, Georges. **Code Civil Suisse Code des Obligations: Annotés**, 5.b., Lausanne, 1993.
- SERDAR, İlknur. **Radio ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999.
- SEROZAN, Rona. "Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım", **Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990, s. 67-111.

- SEROZAN, Rona. “Manevi Tazminat İsteminin Mirasçılara İntikali”, **Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu’na Armağan**, İstanbul: Bayrak Matbaacılık, 1990, s. 279-290. (İntikal)
- TANDOĞAN, Haluk. **Türk Mesuliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet)**, 2. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.
- TERCIER, Pierre. **Contribution à l’étude du tort moral et sa réparation en droit civil suisse**, Fribourg: Editions Universitaires, 1971.
- TERCIER, Pierre. **Le Nouveau Droit de la Personnalité**, Zürich: Schulthess, 1984. (**Personnalité**)
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi. “Kişilik Haklarına İlişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler”, **Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990, s.55 – 67.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ ALTOP, Atilla. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7.b., İstanbul, 1993.
- ÜNAL, Mehmet. “Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü”, **AÜHF**, C.35, S.1-4, 1978, s. 397-437.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim. **Medeni Yargılama Hukuku**. Cilt I-II, 7.b., İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2000. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezleri
- BİNAT, Duygu. Basın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırılarda Manevi Tazminat, MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- ÇETİNER, Ömer Faik. Kişilik Hakkının Basın Yoluyla İhlalinde Manevi Tazminat, MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.
- DOĞAN, Murat. “Şahsiyet Hakkına Tecavüzün Önlenmesi Davası”, **AÜEHFD**, C.V, S. 1 -4, 2001, s. 369-421, <http://www.erzincan.edu.tr>, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).
- İNCEOĞLU, Murat/PAKSOY, Meliha Sermin. “Bedensel Zararlarda ve Ölüm Halinde Bedensel Zararın Belirlenmesi (TBK m. 55)”, **Yaşar Üniversitesi Dergisi**, S.8, 2013, s. 1383-1412, www.ulakbim.gov.tr, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).
- KILIÇOĞLU, Ahmet. “Tüzel Kişi Manevi Tazminat İsteyebilir mi?”, **DÜHF**, C.1, S.1, 1983, s. 287-295, www.dicle.edu.tr. (Erişim Tarihi: 06.03.2015)
- ÖZEL, Sibel. “Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali Davalarında Yetkili Mahkemenin Tesisinde Ele Alınan Haksız Fiilin İka Yeri Kuralına Avrupa Adalet Divanı Tarafından Getirilen Yorum: Fiona Shevill and Others v. Press Alliance SA Davası, **Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan**, MÜHAD, s. 263-280, <http://dosya.marmara.edu.tr>, (Erişim Tarihi: 22.02.2015)

İnternet Kaynakları

www.admin.ch.

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html.

www.kazanci.com

www.legalbank.net

www.resmigazete.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.tdk.gov.tr